

*Одинцова Олена Володимирівна,
ад'юнкт кафедри кримінології, конфліктології та соціології Луганського
державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*

*Гнатенко Євген Олександрович,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри кримінології, конфліктології та соціології Луганського
державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОРГАНІЗОВАНУ ЗЛОЧИННІСТЬ У НАУКОВИХ РОБОТАХ РОСІЙСЬКИХ КРИМІНОЛОГІВ

Щоб встановити, які джерела кримінологічної інформації використовують вчені, вивчаючи організовану злочинність, нами було проаналізовано розділи, присвячені поняттю організованої злочинності, причинам її виникнення та її кримінологічній характеристиці в монографії [4, с. 149–224], підручнику з кримінології [3, с. 90–102, 173–178, 596–612], навчальному посібнику [2, с. 19–84, 85–107, 121–189, 331–351] і в збірці матеріалів за підсумками круглого столу [5, с. 3–6, 7–95, 103–130, 131–237].

В результаті аналізу були одержані наступні результати.

Джерелами кримінологічної інформації, які використовуються найчастіше, є: статистичні джерела (дещо більше за третину всіх посилань на джерела кримінологічної інформації, коли за формулюванням можна визначити їх вид) і узагальнені дані, одержані в ході кримінологічних (соціологічних) досліджень (майже третина випадків). Половину від решти посилань на визначені джерела кримінологічної інформації складають кримінальні справи. Незначну частку складають такі види джерел кримінологічної інформації, як публікації в ЗМІ. Крім того, джерелами кримінологічної інформації про організовану злочинність є ті частини наукових робіт, які містять посилання на особистий досвід, посилання на бесіди з працівниками правоохоронних органів або учасниками кримінального судочинства.

Але подані результати є неточними. Це пов'язано з тим, що нерідко мають місце випадки, коли вчені подають ті чи інші відомості про організовану злочинність, *не називаючи* джерело кримінологічної інформації, з якого їх було одержано. При цьому робляться досить серйозні висновки, які мають істотне значення для подальшого вивчення цього виду злочинності, а також боротьби з ним. Наприклад, називаються основні ознаки злочинних об'єднань, що функціонують у сфері економіки, які відрізняють їх від традиційних груп господарсько-корисливого типу [5, с. 196]; наголошується, що у 80-ті роки минулого століття відбувся розкол злочинного середовища на три табори [5, с. 206–207]; наголошується, що в основі багатьох кримінальних явищ, які оцінювались як тероризм, міжетнічні конфлікти, лежали процеси руху, перерозподілу значних кримінальних капіталів [3, с. 176]; повідомляється про активізацію діяльності зарубіжних терористичних організацій на території Росії, створення різними політичними і неполітичними громадськими об'єднаннями незаконних озброєних формувань [4, с. 189] тощо.

Далеко не завжди в тексті є чіткі формулювання, які дозволяють визначити, про яке саме джерело кримінологічної інформації йде мова. Невизначені джерела кримінологічної інформації ми розділили на дві підгрупи: повністю невизначені (наприклад, «по имеющейсѣ информации», «по имеющимся данным», «анализ других материалов», «оценочные данные»); частково невизначені – ті джерела кримінологічної інформації, про які в тексті містяться деякі відомості (наприклад, установа, відомство, підрозділ, з якого вони одержані; особи, від яких вони стали відомі; заходи, в ході яких були одержані), але визначити, яке саме джерело кримінологічної інформації мав на увазі вчений, все ж таки не можливо. Наприклад, яке джерело кримінологічної інформації має на увазі вчений під формулюванням «практика боротьби з організованою злочинністю»? В рівній мірі це можуть бути і масштабні опитування оперативних співробітників підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю або слідчих, суддів, прокурорів, і бесіди з окремими їх представниками, і кримінальні справи, і

статистичні джерела тощо. Іншими прикладами частково невизначених джерел кримінологічної інформації можуть бути: «свідительства сотрудников Главного управления по экономическим преступлениям МВД России» [4, с. 185], «оценки Главного управления по организованной преступности МВД России» [4, с. 185]; свидетельства опытных сотрудников правоохранительной системы» [3, с. 610]; «данные ООН» [2, с. 125, 137]; «в ходе комплексных мероприятий под условным названием «Антиквариат» [4, с. 205]. Говорячи про співвідношення повністю невизначених і частково невизначених джерел кримінологічної інформації, слід сказати, що майже в третині випадків неможливо скласти навіть найзагальніше уявлення про те, про яке саме джерело кримінологічної інформації йде мова.

Крім того, наведений аналіз показав, що на відміну від американської кримінологічної літератури [1, с. 319–342], в російській кримінологічній літературі вказується обмежений об'єм інформації про джерела кримінологічної інформації, посилання на які присутні. Аналіз вказаної літератури показав, що в тексті можуть указуватися наступні відомості про джерела кримінологічної інформації. Щодо статистичних джерел це відомості про те, за який часовий період, на якій території, за якою категорією справ, в яких відомствах її було одержано. При описі такого джерела кримінологічної інформації, як кримінальні справи, можуть надаватися дані про те, яка їх кількість, за який часовий період, по якому регіону була узята для аналізу, про злочини якого виду та/або в якій сфері, щодо кого були порушені, якими підрозділами розслідувалися, яке рішення у справі було винесене (винесено вирок суду, знаходиться у провадженні). У разі посилання на матеріали конкретних кримінальних справ можуть бути вказані відомості про прізвище обвинуваченого, підсудного, посаду, яку він обіймав на момент вчинення злочину. Щодо кримінологічних (соціологічних) досліджень може надаватися інформація про їх метод, об'єкт; установу або авторський колектив, що його проводив; галузь або установу, в яких воно проводилось; окремі питання анкети. Посилаючись на публікації в ЗМІ, вчені можуть указу-

вати бібліографічні дані тієї або іншої статті або посади, імена осіб, які давали інтерв'ю, ім'я кореспондента.

Цієї інформації недостатньо, щоб оцінити обґрунтованість отриманих висновків. Вчені часто обмежуються лише назвою виду джерела кримінологічної інформації, не вказуючи інші необхідні відомості про нього. Наприклад, по таких джерелах кримінологічної інформації, що часто використовуються, як кримінологічні (соціологічні) дослідження та кримінальні справи, вчені вказують лише вид джерела у майже половині та трохи більше за третину випадків відповідно. У переважній кількості випадків така ситуація має місце при зверненні до публікацій у ЗМІ (59 % випадків). Якщо будь-які відомості про джерело кримінологічної інформації вказуються, то часто – 1–2 характеристики, рідше – 3–5, що також є недостатнім. Зокрема, у 40 % випадків вказуються 1–2 характеристики кримінологічного (соціологічного) дослідження, що використовувалось, лише у 12 % випадків – 3–5 характеристик кримінологічного (соціологічного) дослідження, по третині випадків – 1–2 характеристики і 3–5 характеристик використаних кримінальних справ.

Таке зауваження у найменшій мірі відноситься до статистичних джерел (двадцята частина від числа всіх посилань на це джерело кримінологічної інформації), оскільки саме подання статистичних даних потребує вказівку хоча б трьох характеристик.

Традиція, подавати результати наукових досліджень про організовану злочинність, що склалася в російській кримінології, призводить до того, що вже одержані знання про неї є такими, що не можуть бути перевіреними. Читач не може зробити висновок про ступінь повноти і достовірності переважної кількості використаних ученими джерел кримінологічної інформації, а отже, і про те, наскільки можна довіряти зробленим на їх основі висновкам. А значить, неможливо виявити і будь-які помилки, якщо останніх було вільно або мимоволі припущено попередніми дослідниками. Це не сприяє подальшому успішному вивченню організованої злочинності.

Література

1. Альбанезе Дж. Таинственная мафия: организованная преступность // Криминология / под ред. Дж. Ф. Шели ; пер. с англ. – СПб., 2003. – С. 319–342.
2. Годунов И. В. Противодействие организованной преступности : учеб. пособие / И. В. Годунов. – М., 2003. – 497 с.
3. Криминология : учеб. для юрид. вузов / под общ. ред. А. И. Долговой. – М., 1997. – 784 с.
4. Основы борьбы с организованной преступностью : монография / под ред. В. С. Овчинского, В. Е. Оминова, Н. П. Яблокова. – М., 1996. – 400 с.
5. Организованная преступность / под ред. А. И. Долговой, С. В. Дьякова. – М. : Юрид. лит., 1989. – 351 с.

Бурбело Роксана Юріївна,

*ад'юнкт кафедри кримінології, конфліктології та соціології
Луганського державного університету внутрішніх справ
ім. Е. О. Дідоренка*

Науковий керівник І. О. Топольскова

*кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри кримінології, конфліктології
та соціології Луганського державного університету внутрішніх справ
ім. Е. О. Дідоренка*

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗЛОЧИНЦЯ

1. Потреби, соціальні норми і ціннісні орієнтації є внутрішніми компонентами особи. До складових цінностей відносяться істина, добро (правові, моральні і релігійні норми) і краса. Дослідження внутрішнього світу особи професійного злочинця дозволяє ознайомитися зі складним комплексом властивостей, що характеризують його, отримати найбільш точну й розгорнуту характеристику по критеріях, що цікавлять дослідника: відношення до законів, моралі, мистецтва і релігії.

2. Оскільки предметом дослідження є внутрішній світ професійного злочинця – сфера прихована, про яку неможливо дізнатися, вивчивши кримінальні справи, статистичні дані, публікації в періодичних виданнях, необхідний адекватний соціологічний метод для вивчення даної проблеми – не кількісний, а якісний, при-